

Posudek oponenta disertační práce Zuzany Laubeové

“Mluvenost v dialogické elektronické komunikaci”

předkládané v roce 2020 na Ústavu českého jazyka a teorie komunikace

I. Stručná charakteristika práce

Práce představuje pokus o příspěvek k poznání rysů mluvenosti dialogických textů a k poznání jazykové stránky elektronické komunikace s ohledem na vybrané aspekty, jako jsou projevy spontánnosti, diskurzivnosti apod. Materiálově autorka vychází z korpusových dat, metodologie výzkumných sond závisí na jednotlivých jevech, které sleduje. Odborná literatura využitá ke zpracování disertační práce je bohatá, na druhou stranu z položek uvedených v seznamu literatury je jich poměrně málo citováno přímo v práci.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Práce je napsána pečlivě a fundovaně, za jistý nedostatek považuji její mozaikovitost, která spočívá v analýze vybraných jevů, jejichž výběr není jednoznačně průhledný. Myslím, že by si analýzy zasloužily větší oporu v příkladech. Práce je nepochybně originální, byť musím říct, že mi s tématem výzkumu mluvenostních rysů psané komunikace korpusové metody zcela nekonvenují. Autorka ovšem metody využila ústrojně a určité poznatky jimi nepochybně získala a předává dál mnohem přesněji, než by bylo možné při nekorpusovém výzkumu.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Doktorandka překládá práci na téma velice aktuální, o čemž svědčí zájem odborníků o problematiku elektronické komunikace v zahraničí, nicméně výrazně slabší zájem odborníků v českém prostředí. Materiál získává z přístupných korpusů, tím pádem síto výběru textů, z nichž bude pro práci čerpat, neprovedla ona, ale ten, kdo korpus vybudoval. Metodologie je vhodná.

Z hlediska formálního je práce napsána kultivovaným jazykem, odpovídá požadavkům odborného stylu, jazykové, pravopisné a stylizační nedostatky se objevují jen výjimečně. Tok a přehlednost textu narušují dílčí shrnutí, která jsou uvedena za každou kapitolou i subkapitolou, jinak je text celkem logicky vystavěný.

Teoreticky autorka navazuje na práce českých i (v samotném textu práce v menší míře) zahraničních autorů, charakterizuje různá pojetí mluvenosti, psanosti, formálnosti, neformálnosti a ostatních aspektů, jež se v komunikaci odrážejí. Charakterizování elektronické komunikace a s ní blízkých typů je opřeno částečně o starší práce, tím pádem je otázka, zda je považovat za aktuální. Ve východiscích autorka měla více zpracovat návaznost na práci S. Čmejrkové, ale i M. Čechové, které se mluvenosti a psanosti dlouhodobě věnovaly.

Vybraným subtématům, resp. rysům komunikace, se autorka věnuje podrobně, pečlivě prezentuje metodologii dílčích sond, výsledky analýzy a interpretace, ale – jak už jsem uvedl výše – ocenil bych větší množství průkazných příkladů (viz dále).

1. Vlastní přínos

Originalita práce spočívá podle mě v propojení analýz mluvených a psaných textů na základě korpusů Koditex a Ortofon. I když pochopitelně na druhou stranu jde o materiál – jak autorka sama uvádí –

volení pragmaticky, protože je shromážděný a korpusově ošetřený. Hotovostí (uzavřeností materiálu) se autorka – možná zbytečně, možná koncepčně – zbavuje možnosti vlastní volby materiálu elektronické komunikace. Na druhou stranu se tak vyhybá neobjektivnímu výběru textů. Práce se tak nakonec skládá z několika dílčích sond do rysů, které potenciálně konstituují mluvenostní charakter komunikátů psané elektronické komunikace.

IV. Dotazy k obhajobě

Nesouhlasím se zobecňující formulací, že neologismy a výpůjčky z jiných jazyků pronikají do jazyka v situacích, „při nichž ustupuje do pozadí nutnost přesného a jasného vyjádření“. (s. 19) Co tím autorka myslela?

Autorka upozorňuje na výskyty dehonestujících vokativů (blbe, blbečku, blbče, blboune, debile...), je třeba upozornit, že jejich interpretace není tak jednoznačná – stačí sledovat mluvu starších dětí, pubescentů, ba i adolescentů a je patrné, že tyto vokativy jimi mnohdy vůbec nejsou vnímány a užívány jako dehonestující, ale jako přinejmenším neutrální, ne-li jako pozitivní – a to nejen ve vokativu, ale i ve vyjádření typu *ty (j)si / to je hovado/kretén/debil/blb* apod. Autorkou uvedená interpretace tedy závisí na kontextu, komunikační situaci a na osobách mluvčího a adresáta a jejich vzájemném vztahu.

V případě spojení *dohodnout se se zástupci* nelze hovořit o souvýskytu dvou totožných slov v jiných funkcích – nejde o totožná slova, ale o homonyma. (s. 76)

Prosím o podrobnější specifikaci, proč opakování pozdravu *pa* považuje autorka za intenzifikaci, kterou vymezuje v poznámce 145. Tento příklad podle mě s vymezením nekoresponduje. (s. 76)

V kapitole věnované diskursivním markerům se autorka věnuje jednotce *víš*. První tři příklady považuji za sporné – zejména u třetího vzhledem k svéráznosti zápisu nelze vyloučit, že následující konstrukce *Kdo ví...* není vedlejší věta doplňující sloveso *víš*. První příklad je bez kontextu rovněž nezřetelný – může jít i o konstrukci s vokativem neodděleným čárkou a vypuštěním spojky (tedy *víš, Polický, že já přebírám pouze data*). Druhý příklad má rozhodně k diskurzivnímu markeru v pojetí autorky nejbliž, ale i zde si dovedu představit kontext, v němž by mohl fungovat jako predikát s vedlejší větou s elidovanou spojkou.

V kapitole věnované sumarizaci autorka charakterizuje, že spojení *že jo* následuje po výčtech faktů nebo informací, po shrnutí nebo po generalizacích. Ani jeden z příkladů nepovažuji za průkazný. Výčet se neobjevuje ani v jednom, zda jde o generalizace či shrnutí je otázka k diskusi. (s. 106)

V. Závěr

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a v předběžně ji klasifikuji jako *prospěla*.